
УДК 001.895

КРЕМЕНЬ В.Г.

м. Київ

ІННОВАЦІЯ В КОНТЕКСТІ НАУКИ І ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ

Автор аргументовано розкриває положення про те, що інновації у житті людини сприяють її продуктивній діяльності, можливості приймати і адаптувати, відносно своїх наявних потреб результати цієї діяльності.

Ключові слова: інтелектуальні інновації, концепт інновації, інноваційна діяльність, інноватика, освітня і наукова інновація.

Кожна епоха виокремлює в якості основних ті чи інші імперативи – філософські, економічні, політичні, соціальні тощо. Що цілком закономірно, оскільки світ і людина перебувають в постійному розвитку. Виходячи з цього розвиток освіти, як одного з головних соціальних інститутів, є необхідною умовою життєдіяльності суспільства. В свою чергу соціальна система є не просто «зовнішнє середовище», в якому існують, функціонують та засвоюються результати продуктивної діяльності людини. Вона породжує інтелектуальне буття, детермінує дію його внутрішнього механізму та форми прояву, структурно-функціональні характеристики та динаміку поступу, духовність у різних формах. Наука, духовна культура, освіта як соціально-духовні феномени здійснюють необхідний вплив на характер і розвиток всієї решти компонентів соціоекономічного і політико-культурного простору малого та великого масштабу. Тому шлях до виявлення соціальної детермінованості інтелектуального буття і пізнавальної діяльності здійснюється через аналіз місця і ролі форм духовно-інтелектуальної діяльності в сукупності суспільних явищ і подій, через дослідження каналів, які іманентно та функціонально включають їх в соціокультурну цілісність.

Для реалізації цієї грандіозної мети необхідно постійно оновлювати засоби і методи пізнавальної діяльності, що виокремлює в якості особливого феномену *концепт інновації*, її актуальність обумовлена прогресом соціуму, основна озна-

ка якого – *постійне оновлення*, котре здійснюється за допомогою властивій людському інтелекту здатності *осмислювати дійсність, трансформувати діяльність та вносити елемент новизни*. Спроможність людини до продуктивної діяльності, до можливості приймати та адаптувати відповідно до своїх насущних потреб результати цієї діяльності *створює умови для змін і переходу до нового у різних сферах соціокультурного буття*.

Свідома орієнтованість на одержання нового – знань, досвіду, економічних, політичних, культурних досягнень, а також специфічна налаштованість на інновацію є основною, сутнісною рисою прогресивного розвитку. В силу чого й постає необхідність вивчення її сутності.

Звичайно, мисляча, активна, діяльно-творча частина суспільства вже давно переконалася, що вимогою суспільного розвитку у всіх сферах соціального життя є *інновація, інноваційна діяльність*. Але поняття інновації неоднозначне. Під нею розуміють впровадження нових ідей, технологій у виробництво, управління галуззю, підприємством; в іншому аспекті інновація – це нововведення, яке ще не достатньо поширене в суспільній діяльності чи виробництві. Інновацією також вважається кінцевий результат впровадження науково-технічного прогресу з метою одержання соціального, політичного, економічного, науково-технічного або іншого результату. Без сумніву, нове застосування наукових, культурних, технічних знань, які забезпечують економічний, політичний, адміністративний тощо успіх, також завжди є інновацією. *Все, що може удосконалити якість життя, і процес розвитку людства, є інновацією*.

В різних формах і видах інновації існували завжди, відіграючи надзвичайно важливу роль у розвитку людського суспільства і кожної окремої держави. Та чи інша держава тільки тоді ставала на чолі прогресу і досягала успіхів, коли намагалася створити та постійно удосконалювати інфраструктури *для підтримки процесу впровадження інновацій*.

Як інструмент перетворення інновації набули значного поширення в різних сферах соціально-культурної діяльності. Показово, що сьогодні виник новий напрям в науці – *інноватика* з її власним *методологічним обґрунтуванням*.

Теорія і практика інновацій ще не увійшла органічно в соціальні механізми нашого суспільства, в життєдіяльність лю-

дей, їхню культуру. Перехід від окремих, «фрагментарних», «одиничних» інновацій до системної діяльності, спрямованої на перетворення наукового знання і технологічних розробок у новий удосконалений продукт, якого вимагає людина, остаточно не закінчений. Безумовно, такий стан речей відображає суб'єктивні особливості господарської поведінки та мислення людей, їх ціннісні орієнтації і, таким чином, може трактуватися в термінах соціокультурної реальності. Найбільш зручним об'єктом для вивчення новаторства як системи є науково-пізнавальна діяльність.

Як відомо, термін «інновація» пов'язується з іменем австрійського вченого, економіста, мислителя ХХ століття *Й. Шумпетера* [1], хоча історія суспільства здійснюється завжди через інновації. Для позначення явищ, пов'язаних із впровадженням чогось нового, використовувалися супутні терміни – «нове», «нововведення», «модерн», «модерний» тощо. Особливо в первісний період становлення ринкової економіки та перехідні періоди, пов'язані з соціально-політичними змінами, науково-технічними, технологічними досягненнями, революціями в науці та суспільстві.

Інновація також є визначальною рисою науки. Свідома орієнтованість на одержання нового знання, специфічна настроєність на новизну є її основною, сутнісною рисою.

Як процес і діяльність інновація невід'ємна від *суб'єкта пізнавальної діяльності*, котрий в багатьох випадках визначає її спрямування. Якщо проаналізувати три рівні існування суб'єкта пізнання – *індивідуальний, колективний та суспільний* в смислі охоплення всього соціального цілого, то на *індивідуальному рівні* суб'єктом виступає окремий дослідник, вчений, котрий здійснює наукову, пізнавальну, освітню, пошукову діяльність.

На *колективному рівні* розгляд суб'єкта пізнання здійснюється в соціально-історичному контексті, а не тільки з урахуванням індивідуально-психологічних позицій. Тут суб'єкт вималюється як професійне угруповання, спільнота, колектив, у якому загальна праця вчених переростає в спільну працю. Системоутворюючим поняттям, яке акумулює в собі нормативно-ціннісний характер інтелектуальної праці подібних спільностей, є поняття «*наукове співтовариство*» [5].

На соціальному рівні суб'єкт наукового пізнання виникає як цілісний суспільний організм, а окремі вчені та наукові співтовариства виявляються його індивідуалізованими органами (функціями).

Інноваційний характер, таким чином, притаманний науково-пізнавальній діяльності в цілому. Свідома орієнтованість на одержання нового знання, специфічна налаштованість на новизну є основною, *визначальною рисою науки*.

Розвиток науки є вихідною базою для виникнення нових галузей виробництва, суспільних, педагогічних, політичних, філософських концепцій. Наука стає безпосередньо виробничою і творчою силою суспільства, бо в її надрах народжуються нові види діяльності, нові технології, нові знання. Пріоритетне значення фундаментальної науки в розвитку інноваційних процесів визначається тим, що вона виступає як генератор ідей, торує шляхи в нові сфери знань, Наукові знання – *своєрідний товар*. Наукові ідеї не вмирають, вони продовжують своє життя в поєднанні з новими ідеями, або у вигляді бази для розроблення нових ідей, теорій, концепцій. Наприклад, відкриття, зроблені видатними вченими в попередні епохи, продовжують своє служіння суспільству, людині, науці та виробництву, виступаючи як знаряддя нових відкриттів та їх матеріального втілення у всіх сферах соціального буття. У сучасному обладнанні, устаткуванні, технологіях, типах мислення, ідеалах, темпах розвитку реалізуються *інтелектуальні інновації вчених багатьох поколінь*.

Суспільна цінність і значення наукової інновації виявляється після того, як вона стає *загальним надбанням*. Хто б не був фактичним творцем інноваційної наукової ідеї, якому б володарю чи приватній компанії не належало юридичне право на її використання, однак рано чи пізно власником цієї ідеї стає все суспільство, всі одержують право на її споживання.

Таким чином, відкриття як інтелектуальний продукт не має ринкової вартості, бо на нього неможливо оформити ліцензію, оскільки воно не сумісне з яким-небудь еквівалентом. Їх висока евристична цінність, як правило, відзначається суспільним і міжнародним визнанням. *Інноваційні результати фундаментальних досліджень* є базою і рушійною силою розвитку всієї системи науки, техніки, технології, організації й управління

процесами виробництва, вирішення соціальних проблем, проблем розвитку суспільства в цілому і кожної особистості зокрема. Розвиток науки має значно випереджати розвиток техніки і виробництва, а матеріальне виробництво має бути достатньо динамічним у використанні наукових результатів, мобільним у перебудові залежно від цих результатів.

Сфера *матеріального виробництва* охоплює прикладні дослідження, технічні розробки, первинне опанування новаціями та їх поширення, промислове виготовлення нового продукту. Це – *технічний, технологічний та експлуатаційний етапи інноваційного процесу*.

Прикладні дослідження спрямовані на пошук шляхів практичного використання вже відкритих явищ і процесів. Науководослідна робота прикладного характеру ставить за мету вирішення технічних та технологічних проблем стосовно конкретної галузі виробництва. На цьому етапі здійснюється перевірка *інноваційних ідей* на їх життєздатність та ефективність.

Активним джерелом освіти, як і мистецтва, політики, науки також є інновація. В освіті даний термін не відноситься до «фрагментарних», одноразових «осаянь геніальності». Він, насамперед, виступає характеристикою процесу і наукотворчої діяльності. *Освітня і наукова інновація* – це одержання знання, яке не мало місця раніше в рамках домінуючої світоглядної чи пошукової парадигми, не знаходило можливості використання його не лише для одержання нового знання, але і поширення в суспільстві.

Інновації, таким чином, є невід'ємною частиною в розвитку науки і культури в цілому та освітньо-педагогічної теорії зокрема, оскільки саме за допомогою інновацій освіта робить поступальний крок вперед. Крім того, інновації допомагають вирішити ряд завдань, що дозволяє суттєво змінити наявний стан соціоекономічного і культурного буття. Проте, коли ми зустрічаємось з інноваційними теоріями, то вченим стає легше просто їх поліпшувати, або робити схожі речі в подібних напрямках, а не прагнути відкрити більш нові. Це пояснює той факт, що у часі інновації розподілені нерівномірно, тому з'являються в певні періоди. До того ж вони розподілені в соціальній, економічній, освітній системах *не випадково*, а мають тенденцію концентруватися у певних секторах та секторах, пов'язаних з

ними. Інновація дає змогу отримувати нові результати в будь-якій теорії, котра в свою чергу розвиває і весь спектр інших наук та освітніх практик [8].

В сучасній соціокультурній, освітній та економічній практиці інновації відіграють надзвичайно важливу роль, оскільки дають поштовх до *розвитку, вдосконалення*. Проте на даному етапі нашої соціально-економічної, політичної практики, науки ми зустрілись з проблемою, коли ті, від кого це залежить, не розробляють інноваційних теорій, а тільки вдосконалюють старі. Дана ситуація спостерігається в той час, коли на Заході наука розвивається завдяки *постійному* пошуку інновацій та їх енергійному втіленню.

Зазначимо, що інновація – не лише нововведення, але й здатність до *нового мислення*, до переосмислення існуючих теорій, сталих істин, правил та норм поведінки в науці, освіті, політиці, культурі тощо. Ніяке нововведення не відбудеться, якщо мислення саме не буде *інноваційним*. Крім того, сама динаміка мінливого світу вимагає інноваційного мислення. Проникаючи в сутність реалій – соціальних, економічних, освітніх, культурних, інноваційне мислення здійснює зворотний вплив на їх розвиток, в кінцевому рахунку на темп і якість суспільного розвитку, на спосіб діяльності і поведінку соціального суб'єкта – людини, колективу, співтовариства. В даному контексті перед нами постає проблема *інноваційної людини*. Її вирішення сьогодні багато в чому залежить від культурного середовища, суспільного комфорту, особистого добробуту, інноваційної освіти. Саме інноваційна людина і може осмислити ті проблеми та суперечності, які породжує сучасний етап розвитку науково-технічної революції. Визначальна серед них - *інформаційна революція*, яка окреслила основні контури сучасного глобального світу.

Література

1. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм і демократія. – М., 1995. – С. 120-141.
2. Основи інноваційного менеджменту. – Харків, 2003. – С. 85-94.
3. Куп Т. Структура наукових революцій. – К., 2001. – С. 61-67.
4. Кудрявцев И.К, Лебедев С.А. Синергетика как парадигма нелинейности // Вопросы философии. – 2002. – № 12. – С. 61.

5. Кун Т. Структура наукових революцій. – С. 38-39.
6. Санто Б. Управление научно-техническими нововведениями. – М., 1990. – С. 181-186.
7. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень. – К., 2003. – С. 47-49.
8. Основи інноваційного менеджменту. – С. 90-99.

ВАСИЛИЙ КРЕМЕНЬ

ИННОВАЦИЯ В КОНТЕКСТЕ НАУКИ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКИ

Автор аргументировано доказывает, что инновации в жизни человека способствуют его продуктивной деятельности и возможности принимать и адаптировать касательно своих потребностей результат этой деятельности.

Ключевые слова: интеллектуальные инновации, концепт инновации, инновационная деятельность, инноватика, образовательная и научная инновация.

VASYL KREMIN

INNOVATION IN A CONTEXT OF A SCIENCE AND EDUCATIONAL PRACTICE

The author reasonably proves that innovation in the life of a person promoted his productive activity and opportunities to take and to adapt the results of this activity according to his needs.

Keywords: intellectual innovations, the concept of innovations, innovative activity, innovations, educational and scientific innovation.